

Minister van Infrastructuur en Milieu
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

KIESRAAD

Datum
10 februari 2014

Ons kenmerk
2014-0000059794

Inlichtingen
mr. W.A.E. Brüheim
T +31 (0) 70 426 6266
F +31 (0) 70 345 0879

Uw kenmerk
IenM/BSK 2014/18877

Blad
1 van 4

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG 's-Gravenhage
Nederland

Postadres
Postbus 20011
2500 EA 's-Gravenhage
Nederland

Internetadres
<http://www.kiesraad.nl>

E-mailadres
kiesraad@kiesraad.nl

Onderwerp

Advies Ontwerpbesluit tot wijziging van het Kiesbesluit en het Waterschapsbesluit voor het combineren van de waterschapsverkiezingen met de provinciale statenverkiezingen

1. Inleiding

In uw brief van 21 januari 2013 verzoekt u de Kiesraad advies uit te brengen over het ontwerpbesluit tot wijziging van het Kiesbesluit en het Waterschapsbesluit voor het combineren van de waterschapsverkiezingen met de provinciale statenverkiezingen (hierna: het ontwerpbesluit). De voorgestelde wijzigingen houden verband met de Wet aanpassing waterschapsverkiezingen. Deze wet regelt dat de waterschapsverkiezingen onder de werking van de Kieswet worden gebracht en dat bij deze verkiezingen het briefstemmen wordt vervangen door een stembusgang. Ook over die wet heeft de Kiesraad een advies uitgebracht. In dit advies is dan ook aansluiting gezocht bij het eerder uitgebrachte advies over dit onderwerp.¹

2. Samenvatting

De Kiesraad raadt aan de Basisregistraties Adressen en Gebouwen aan te passen en daarin per adres te noteren, in het beheersgebied van welk waterschap dit adres zich bevindt. Dit bespaart zowel de waterschappen als de gemeenten aanzienlijke terugkerende administratieve lasten en verkleint de kans op fouten bij het versturen van stempassen naar de kring van kiesgerechtigden (§ 3). Daarnaast adviseert de Kiesraad er zorg voor te dragen dat de verkiezingsbescheiden voor de verschillende verkiezingen zich in voldoende mate van elkaar onderscheiden (§ 4.1), niet meer dan één stembus per type verkiezing te plaatsen (§ 4.2), en te bepalen dat de telling voor de provinciale statenverkiezingen plaatsvindt vóór de telling voor de waterschapsverkiezing(en) (§ 4.3). Tot slot adviseert de Kiesraad de waterschapsverkiezingen in 2015 niet alleen te evalueren, maar ook onderzoek te doen naar de effecten van het gecombineerd organiseren van waterschapsverkiezingen met de provinciale statenverkiezingen.

3. Waterschappen in de BAG

¹ Advies van 15 februari 2013 inzake de Wet stembusverkiezingen ingezetenen algemeen bestuur waterschap. Alle adviezen van de Kiesraad worden integraal gepubliceerd op <http://www.kiesraad.nl>.

Datum
10 februari 2014

Ons kenmerk
2014-0000059794

Onderdeel
Kiesraad

Blad
2 van 4

Bij het organiseren van een verkiezing bepaalt het college van burgemeester en wethouders wie kiesgerechtigd is om aan de stemming deel te nemen (vgl. art. D 1 Kieswet). Het voert hiertoe een zoekvraag, een zogenoemde query, uit op een database: de gemeentelijke basisregistratie personen (hierna: BRP). De zoekresultaten die deze query oplevert, worden per verkiezing in een afzonderlijke database opgeslagen: het kiezersregister. In dit register wordt bijgehouden aan welke kiesgerechtigden voor de verkiezing een (vervangende) stempas, kiezerspas of schriftelijke volmacht is verstrekt en welke stempasnummers ongeldig zijn.

In de BRP staat wel vermeld op welk adres iemand woont, maar niet in welk waterschap dit adres ligt² Deze informatie staat evenmin in de Basisregistraties Adressen en Gebouwen (hierna BAG).³ Het ontwerpbesluit bepaalt daarom dat gemeenten voor de verkiezing tijdig door de waterschappen worden geïnformeerd over het bij elk adres behorend waterschap (vgl. art. I onder B; art. D 1b Kiesbesluit). Dit kan geen permanente oplossing zijn. Aan deze oplossing kleeft namelijk een aantal nadelen, zowel voor de waterschappen als ook voor gemeenten. Voor de waterschappen betekent het dat zij bij iedere verkiezing opnieuw adreslijsten moeten aanmaken en overdragen. Voor de 88 gemeenten op wier grondgebied meer dan één waterschap actief is, geldt dat zij, ieder voor zich en elke waterschapsverkiezing opnieuw, de leverancier van hun BRP-software moeten vragen om een op hen toegesneden query te ontwerpen. De gekozen oplossing leidt daarmee niet alleen tot hogere administratieve lasten, maar vergroot ook de kans op onduidelijkheden en fouten. Met het oog op de toekomst adviseert de Kiesraad daarom het bij elk adres behorend waterschap in de BAG op te nemen, zodat er ten behoeve van de waterschapsverkiezingen eenmalig een query ontwikkeld kan worden voor alle gemeenten. Gemeenten zijn dan permanent op de hoogte van de grenzen van het waterschap; ook na eventuele fusies of beheersgebied wijzigingen van waterschappen.

4. Gecombineerde stemmingen

In het ontwerpbesluit wordt voorgesteld een nieuwe paragraaf in hoofdstuk J van het Kiesbesluit op te nemen met aanvullende bepalingen specifiek voor de gecombineerde waterschaps- en provinciale statenverkiezingen. De Kiesraad vraagt u daarbij aandacht voor de navolgende onderwerpen.

4.1 Onderscheidende kenmerken

In artikel I, onderdeel F, van het ontwerpbesluit (art. J 13 Kiesbesluit) is vastgelegd dat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties er bij het ontwerpen van stempassen en stembiljetten zorg voor draagt dat deze verkiezingsbescheiden voor verschillende verkiezingen voldoende van elkaar verschillen. Die verschillen kunnen betrekking hebben op: kleuren,⁴ opmaak, teksten en papierformaat. De Kiesraad deelt uw opvatting dat verwarring en onregelmatigheden zowel in de aanloop naar de verkiezingsdag, als ook tijdens de stemming en de stemopneming voorkomen dienen te worden. In de toelichting wordt vooral benadrukt waarom documenten voor de provinciale statenverkiezingen niet te veel mogen lijken op documenten voor waterschapsverkiezingen. Onregelmatigheden kunnen echter ook voorvallen als stempassen voor de verkiezingen van verschillende waterschappen teveel op elkaar lijken. Denk bijvoorbeeld aan de kiezer die buiten het beheersgebied van zijn waterschap zijn stem voor de waterschapsverkiezingen uit wil brengen. De Kiesraad adviseert u te verduidelijken dat het voorschrift dat verkiezingsbescheiden voor de verschillende verkiezingen zich voldoende van elkaar moeten onderscheiden, niet alleen geldt voor verschillende typen verkiezingen, maar ook

² Vgl. Bijlage 1 bij het Besluit basisregistratie personen.

³ Vgl. Bijlage I bij de Regeling basisregistraties adressen en gebouwen.

⁴ Anders: Kamerstukken II 2012/13, 33 719, nr. 3 p. 13.

Datum
10 februari 2014

Ons kenmerk
2014-0000059794

Onderdeel
Kiesraad

Blad
3 van 4

voor de verkiezingen voor de verschillende algemene besturen van waterschappen. Daarnaast adviseert hij ook kiezerspassen en schriftelijke volmachten onder de werking van het voorgestelde artikel J 13 te brengen. Ook deze dienen voldoende onderscheidend vermogen te hebben, teneinde een correcte uitvoering van taken door de stembureaus te faciliteren.

4.2 Eén stembus per type verkiezing

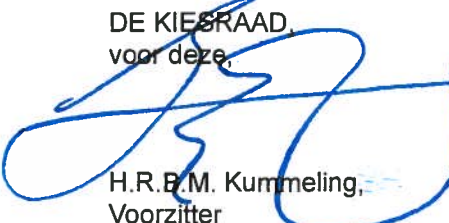
In de memorie van toelichting bij de Wet aanpassing waterschapsverkiezingen geeft u aan gemeenten vrij te willen laten in de keuze om één dan wel meer stembussen per stembureau te hanteren bij meerdere waterschapsverkiezingen.⁵ Hoewel het stemmen in een willekeurig stemlokaal bij gecombineerde provinciale statenverkiezingen en waterschapsverkiezingen op verzoek van de Tweede Kamer is losgelaten, is het op grond van artikel J 5, tweede lid, van de Kieswet nog altijd mogelijk dat in één stembureau de stemming voor de verkiezing van meerdere algemene besturen van waterschappen plaatsvindt. De Kiesraad adviseert ook in deze gevallen het gebruik van één stembus voor waterschapsverkiezingen voor te schrijven, om daarmee het risico dat kiezers hun stembiljet in de verkeerde stembus werpen, te beperken.⁶ Hij wijst er daarnaast op dat, anders dan in de toelichting bij het ontwerpbesluit wordt verondersteld, het opnemen van de stemmen in de praktijk in de meeste gevallen niet voor beide type verkiezingen gelijktijdig zal plaatsvinden. De beperkte ruimte in het stemlokaal laat het doorgaans niet toe om een dergelijke operatie op een ordelijke manier uit te voeren.

4.3 Het tellen van de stemmen

Naar aanleiding van het advies van de Kiesraad bij de Wet aanpassing waterschapsverkiezingen,⁷ schreef u in de memorie van toelichting bij die wet, dat u bij algemene maatregel van bestuur wil regelen dat het stembureau eerst de stemmen telt die zijn uitgebracht voor de verkiezing van de leden van de provinciale staten. Daarna zouden de stemmen voor de waterschapsverkiezingen worden geteld.⁸ De Kiesraad heeft in het ontwerpbesluit een bepaling gemist over de volgorde waarop de opeenvolgende tellingen voor de stemmingen dienen plaats te vinden en adviseert u hier alsnog in te voorzien.

Het gelijktijdig plaatsvinden van twee verkiezingen die principieel zo verschillend van karakter zijn als de provinciale staten- en waterschapsverkiezingen, is een staatsrechtelijk unicum. Dit maakt het noodzakelijk onderzoek te doen naar de effecten van een gecombineerde stembusgang. De Kiesraad adviseert in een dergelijk onderzoek te voorzien en wacht de resultaten van dit onderzoek met belangstelling af.⁹

DE KIESRAAD,
voor deze,

H.R.B.M. Kummeling,
Voorzitter

M. Bakker,
secretaris-directeur

⁵ Kamerstukken II 2012/13, 33 719, nr. 3 p. 20.

⁶ Advies van 15 februari 2013 inzake de Wet stembusverkiezingen ingezetenen algemeen bestuur waterschap, p. 7.

⁷ Advies van 15 februari 2013 inzake de Wet stembusverkiezingen ingezetenen algemeen bestuur waterschap, p. 3.

⁸ Kamerstukken II 2012/13, 33 719, nr. 3 p. 13.

⁹ Advies van de Kiesraad d.d. 15 februari 2013 inzake de Wet stembusverkiezingen ingezetenen algemeen bestuur waterschap (ons kenmerk: 2013-0000076504), p. 2.

Datum
10 februari 2014

Ons kenmerk
2014-0000059794

Onderdeel
Kiesraad

Blad
4 van 4